מה שאין כן בביצה אמר ליה אנא כנהרדעי סבירא לי דאמרי אף בביצה (א) ומאי דעתיך דלמא מעברי ליה לאלול [א]האמר רב חיננא בר כהנא מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר: ואין אופין פתין גריצין אלא רקיקין: [ב]תנו רבנן ב"ש אומרים אין אופין פת עבה בפסח [א]וב"ה מתירין [ג]וכמה פת עבה אמר רב הונא טפח שכן מצינו בלחם הפנים טפח מתקיף לה רב יוסף אם אמרו בזריזין יאמרו בשאינן זריזין אם אמרו בפת עמלה יאמרו בפת שאינה עמלה אם אמרו בעצים יבשים יאמרו בעצים לחים אם אמרו בתנור חם יאמרו בתנור צונן אם אמרו בתנור של מתכת יאמרו בתנור של חרס אמר רב ירמיה בר אבא שאלית את רבי ביחוד ומנו רב מאי פת עבה פת מרובה איכא דאמרי אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב שאלית את רבי ביחוד ומנו רבינו הקדוש מאי פת עבה פת מרובה ואמאי קרו ליה פת עבה משום דנפישא בלישה אי נמי באתריה דהאי תנא פת מרובה פת עבה קרו ליה מכדי משום דקטרח טרחא דלא צריך הוא מאי אריא פסח אפי' בשאר ימים טובים נמי אין הכי נמי ותנא ביו"ט דפסח קאי תניא נמי הכי ב"ש אומרים אין אופין פת [ד]מרובה ביום טוב וב"ה מתירין: **מתני'** [ה]אף הוא אמר שלשה דברים להקל מכבדין בית המטות ומניחין את המוגמר ביו"ט ועושין גדי מקולס בלילי פסחים [ב]וחכמים אוסרין: **גמ'** אמר רב אסי מחלוקת לגמר אבל להריח דברי הכל מותר מיתיבי אין מכבדין בית המטות ביום טוב [ו]ושל בית רבן גמליאל מכבדין אמר רבי אליעזר בר צדוק פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל ולא היו מכבדין בית המטות ביום טוב אלא מכבדין אותן מערב יום טוב ופורסין עליהם סדינין למחר כשאורחים נכנסין מסלקין את הסדינין ונמצא הבית מתכבד מאליו אמרו לו אם כן אף בשבת מותר לעשות כן ואין מניחין את המוגמר ביו"ט ושל בית רבן גמליאל מניחין אמר רבי אליעזר בר צדוק פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל ולא היו מניחין את המוגמר ביום טוב אלא מביאין ערדסקאות של ברזל ומעשנין אותן מערב יום טוב ופוקקין נקביהן מערב יום טוב למחר כשאורחים נכנסין פותחין את נקביהן ונמצא הבית מתגמר מאליו אמרו לו א"כ אף בשבת מותר לעשות כן אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב אסי [ג]מחלוקת להריח אבל לגמר אסור איבעיא להו מהו לעשן רב ירמיה בר אבא אמר רב אסור ושמואל אמר [ד]מותר רב הונא אמר אסור מפני שמכבה אמר ליה רב נחמן ונימא מר מפני שמבעיר א"ל תחלתו מכבה וסופו מבעיר א"ר יהודה על גבי גחלת אסור

על

מה שאין כן בביצה. קדושה אחת הן ולא הקלו בי"ט שני של ראש השנה אלא לענין מת בלבד: **בפסח.** קא סלקא דעתך שאינו יכול לשמרה מהחמיץ: **וכמה פת עבה.** שהתירו בית הלל: **שכן מצינו בלחם הפנים.** שהוא מצה כדאמרינן בכל המנחות באות מצה (מנחות דף נו.) ועביו טפח כשמו לחם הפנים[ז] יש לו פנים ואין פנים פחותין מטפח[ח]: **בזריזין.** של בית גרמו שהיו אומנים וזריזים בדבר[ט]: **פת עמלה.** בריי"א בלע"ז שהיה טעון ג' מאות שיפה שפשוף בידו וחמש מאות בעיטה באגרוף שף אחת בועט שתים שף שתים בועט שלש במנחות (דף עו.): **עצים יבשים.** מט"ו באב היו פוסקין מלכרות עצים למערכה במסכת תענית (דף לא.) ומעלי לשכת העצים היו אופין ומבשלים כל צרכי מקדש: **בתנור חם.** שמסיקין אותו בכל יום הן למנחות הן ללחמי: **מתכת.** במס' זבחים (דף נה:) אמרי' תנור של מקדש של מתכת היה משום שתי הלחם ולחם הפנים שאפייתן וקדושתן בתנור הוה ליה כלי שרת וכלי שרת דחרס לא עבדינן: **ביחוד.** בינו לבינו: **ואיכא דאמרי.** רב גופיה אמר שאלית את רבי ביחוד: **ומנו.** רבו דרב רבינו הקדוש. לשון אחר ביחוד בברור כדתנן בשקלים (פ"ו מ"ב) וידעו ביחוד ששם ארון נגנז: **פת מרובה.** ולאו משום חמוץ הוא אלא משום דטרח טרחא יתירא למחר וליום אחר: **וב"ה מתירין.** כדאמרינן[י] שהפת נאפה יפה כשהתנור מלא: [כ]**תניא נמי הכי.** דבשאר יום טוב נמי נחלקו: **מתני' מכבדין בית המטות.** בית המסיבה שאוכלין שם שהיו מסובין ואוכלין על גבי המטות: **מוגמר.** לבונה על גבי גחלים: **מקולס.** כרעיו * ובני מעיו תלויין חוצה לו כלדו כשצולהו והיו עושין זכר למקדש שכתוב בו על כרעיו ועל קרבו[ל]. ומקולס לשון גבור מזויין שכלי זיינו תלוין לו בצדו כדמתרגמינן וכובע נחשת וקולסא דנחשא (שמואל א יז): **וחכמים אוסרין.** בשלשתן. בכבוד משום אשויי גומות. ובמוגמר משום דלאו צורך כל נפש הוא ומהאי טעמא אסרינן ליה בכתובות בפרק ראשון (דף ז.) אשר יאכל לכל נפש[מ] דבר השוה לכל נפש וזה אינו אלא למפונקים או למי שריחו רע. ובגדי מקולס מפני שדומה לקדשים ויאמרו מותר להקדיש ולאכול קדשים בחוץ: **גמ' מחלוקת לגמר.** כשאסרו חכמים לא אסרו אלא כשמניחו כדי לגמר בו כלים שנותן המחתה עם הלבונה והגחלים תחת הבגדים להכניס בהן ריח דלאו להנאת הגוף הוא אלא להכשיר כלים אבל מניח לבונה על גבי גחלים להריח ריח מותר שהנאת הגוף הוא ולאוכל נפש דמי. והשתא למאי דקאמר רב אסי לא הוי טעמא דרבנן משום דבר השוה לכל נפש כדפרישית לעיל אלא משום דלקטט כלים הוא מכוין ולקמן הדר ביה מהאי קושיא: **כשאורחים נכנסין.** שהן קרויין לסעודת הנשיא לכבוד יום טוב: **ערדסקיאות.** אנגלייר"ש והם נקובים ומנוקבים: **ופוקקין נקביהן.** לשמור העשן והריח שלא יצא: **אם כן.** לא היו חביריו חלוקין עליו דאף בשבת מותר לעשות כן אלא ודאי ביום טוב היו מניחים לפיכך נחלקו עליו. מכל מקום גמרינן מינה דלאו לגמר הוה אלא להריח ולכבוד האורחין ואפלוג רבנן עליה למיסר להניחו ביום טוב אליבא דתנא קמא ולר"א בר צדוק אפי' רבן גמליאל לא התיר ואת אמרת דברי הכל מותר: **מחלוקת להריח.** התם הוא דשרי רבן גמליאל להניח ביום טוב כדי להריח כתנא קמא דרבי אליעזר בר צדוק ורבנן אסרי דבעינן דבר השוה לכל נפש: **מהו לעשן.** פירות בעשן בשמים לקטוט טעם הבוסם: **אסור.** דתפנוק יתירא הוא ואין שוה לכל נפש אלא לאיסטנים ובהאי עשן ליכא אב מלאכה כדמפרש רב הונא טעמיה דרב מפני שהוא מכבה הגחלים כשנותן אבקת הבשמים עליהן: **ושמואל אמר מותר.** דאוכל נפש הוא וראוי אף לעניים אלא שאינו מצוי להם ודמי לנזדמן לו גדי בי"ט כדאמרינן בכתובות (שם): **מפני שמכבה.** כדפרישית. אינו[נ] שוה לכל נפש לפיכך אסור לעשות אב מלאכה בשבילה: **וניחא מר מפני שמבעיר.** הבשמים שגם זה אב מלאכה: **אמר ליה תחילתו מכבה וסופו מבעיר.** ותרווייהו הוו ביה ואנא קמא קמא נקטי: **על גבי גחלת אסור.** דאיכא מכבה ומבעיר:

על

דנפישא בלישה. פירש רש"י וב"ה מתירין משום דאמר ר"ש בן אלעזר (ס) ממלאה אשה תנור פת וכו' ולא נהירא חדא דאם כן ה"ל לאתויי הא דר' שמעון בן אלעזר כיון דפלוגתייהו בהכי ועוד דלא דמי כלל לפתין גריצין ולמאי דאיתניהו הכא לכן נראה לי דפת מרובה (ע)דקאמר היינו פתים גדולים ביותר ועושה לצורך חול הואיל ואין בו טורח כל כך והכי משמע בירושלמי מתוך שאתה מיגעו ממנע ואין עושה אלא כדי צרכו דפת קטן יש בו טורח יותר בעריכת כל אחד ואחד ובין גריצין ובין רקיקין היינו כדי צרכו בלבד וגם הן שוין בעביין אלא דגריצין היינו גדולות ורקיקין קטנות והא דקאמר בסמוך משום דקא טרח טרחא דלא צריך הכי קאמר מתוך שעושה ככרות גדולות אתי למעבד יותר מצורך י"ט: [ועי' תוספות פסחים לז. ד"ה וב"ה]:

על

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ג מהלכות יו"ט הלכה ח טוש"ע א"ח סימן תקו סעיף ה]:

צ ב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ג ופ"ד מהל' יו"ט [הל' ו] ופ"ח מהל' חמץ הל' יא טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף ג וסי' תקב וסי' תקיא סעיף ד וסי' תפו סעיף א:

צא ג ד מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' ו טוש"ע א"ח סי' תקיא סעיף ד:

◆

רבינו חננאל

בר כהנא] משמיה דר' מימות עזרא לא מצינו אלול מעובר. ואין אופין פיתן גריצות אלא רקיקין. מ"ט כיון דרקיקין נפיש טרחייהו. אף הוא אינו אופה אלא כדי מה שיאכל בי"ט בלבד, וכן מפורש בירושלמי. ת"ר **בית שמאי אומרים** אין אופין פת עבה בפסח וב"ה מתירין. ואוקמה כמה פת עבה טפח, שכן מצינו בעובי לחם הפנים טפח. ואתקיף לה רב יוסף אם התירו עובי טפח בלחם הפנים, שכן עשייתן ע"י כהנים שזריזין הן. ואין מניחין אותו להחמיץ, והן פת עמילה בשיפה ובבעיטה, ונעשים בתנור של מתכת, בעצים יבישין ובתנור חם, יאמרו בפת של הדיוט שאין בה אחת מכל אלו. משום רבינו הקדוש אמרו מאי פת עבה פת מרובה, כלומר נפישא (בגירצא) [בלישה], ומשום טירחא יתירא אמרו ב"ש, ולא תימא בפסח בלבד, אלא בכל יו"ט, כדתניא בית שמאי אומרים אין אופין פת עבה ביו"ט וב"ה מתירין. **מתני' אף הוא** אמר ג' דברים להקל, מכבדין המטות. תניא אין מכבדין את המטות, של בית ר"ג היו מכבדין, א"ר אלעזר בר' צדוק פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית ר"ג ולא היו מכבדין ביו"ט, אלא מכבדין מערב יו"ט ופורסין עליהן סדין, ולמחר כשאורחין נכנסין היו מסלקים את הסדינין ונמצא הבית מתכבד. אמרו לו זה אף בשבת מותרין לעשות כן. אין מניחין את המוגמר ביו"ט, של בית ר"ג היו מניחין, א"ר אלעזר בר' צדוק לא היו מניחין מוגמר, אלא ערדיסקות של ברזל היו מעשנין מערב יו"ט ופוקקים נקבים שלהן, ולמחר כשאורחין נכנסין היו פותחין נקביהן, ונמצא הבית מתגמר מאיליו, אמרו לו זה אף בשבת מותר לעשות כן. א"ר אסי מחלוקת לגמר הבית, אבל לגמר להריח דברי הכל מותר. ויש נוסחא אחרינא דברי הכל להריח אסור. **איבעיא להו מהו** לעשן. פירוש לעשן פירות שהוא מכשירי אוכל נפש, ר' ירמיה אמר רב אסור מפני שתחלתו מכבה וסופו מבעיר. אמר רב יהודה על גבי גחלת אסור שהוא מכבה ומבעיר מכשירי אוכל נפש.

מסורת הש"ס

א) לעיל י. ע"ש ד"ה יש: ע"ש לג. ע"ש, ב) פסחים לו., ג) [שם], ד) [בפסחים אי' עבה], ה) [עדיות פ"ג מי"א], ו) [תוספתא פ"ב], ז) [שמות לה], ח) [סוכה ה.], ט) [יומא נח.], י) [לעיל יח.], כ) [ד"ה תניא לפני ד"ה וב"ה], ל) [שמות יב], מ) [שמות יב], נ) [וליתא. רש"ש], ס) [לעיל יח.], ע) דפת מרובה דקאמר לאו ביותר מכדי צרכו קאמר אלא היינו פתים. כצ"ל רש"ל.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומאי דעתיך:

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מקולס. ובני מעיו חוצה לו. עיין ברש"י פסחים נג ע"א ד"ה מקולס ובדף עד ע"א ד"ה מקולס:

◆

לעזי רש"י

בריי"א [ברייד"א]. (לחם חבוט (גלוש היטב).

אנצינצייר"ש [אינצינשייר"ש]. מחתות (לשריפת קטורת).

◆

מוסף רש"י

מה שאין כן בביצה. לענין כילה לא הקילו בי"ט שני דראש השנה להשוות לשל גליות, דאילו ר"ה נולדה בזה אסורה בזה (לעיל ו.) דאין ר"ה שוה לימים טובים של גליות דאילו ר"ה חמיר י"ט שני דיליה ונולדה בזה אסורה בזה (שבת קטז:). **אף בביצה.** נולדה בזה מותרת בזה (לעיל ו.). **דמאי דעתיך.** לאסרה בשני לרחוקים מב"ד, **דלמא מעברי ליה לאלול.** כתקנה הראשונה למנות מיום שני ולעשות שני ימים, כגון שלא באו עד יום שלשים ואחד (שם). **מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר.** ואע"פ שתקנו, לא אירע שבאו עדים מן המנחה ולמעלה חוץ מאותה הפעם ועדיין לא נתקנה. הא דנקט מימות עזרא, משום דבימיו עבריהו דכתיב בעזרא (נחמיה ח) ויביאו השני, ובראש השנה משתעי (לעיל ו.). **וכמה פת עבה** כו' טפח. ואפילו הכי שרו בית הלל. אבל טפי מטפח לא (פסחים לז.). **שכן מצינו בלחם הפנים.** שהוא אסור לבא חמץ כדאמרינן במנחות (נז.) כל המנחה אשר תקריבו וגו' לרבות לחם הפנים לאיתון לאזהרה שלא יחמיצו. ואפילו הכי עובי דפנותיו טפח, דהיינו לחם שהיו לו פנים ואין פנים פחותין מטפח (פסחים שם). **אם אמרו.** והתירו עובי טפח, בזריזין. כהנים שבקיאין בשימורו שלא יחמיץ, יתירו לכל אדם שאינן זריזין (שם). **בפת עמלה.** שאינה ממהרת להחמיץ, שעמילתה מעכבתה, עמלה בריי"א, כדתנן (מנחות נו.) כל המנחות נטענין שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה (פסחים שם). **בעצים יבשים.** שהיו מגילים אותן מימות החמה כדאמרינן בתענית (לא.) מחמשה עשר באב ואילך תשש כחה של חמה ולא היו כורתין עצים למערכה (שם). **בתנור חם.** בכל יום תמיד היו מסיקין תנור של מקדש לאפיית מנחות ולחמי תודה ושל מתכת היה כדאמר בזבחים בפ' דם חטאת (שם). **ביחוד.** בינו לבינו, רביה דר' ירמיה רב, רביה דרב רבינו הקדוש, לישנא אחרינא ביחוד בבירור, כמו (יומא נב.) וידעו ביחוד ששם ארון נגנז (פסחים שם). **פת מרובה.** הרבה תנורין ביחד, ולאו משום חימוץ נקט לה, ובתרוייהו דקים קאמר ומשום דקא טרח טירחא דלא צריך הוא (שם). **דנפישא בלישה.** כשלשין אותה, עבה היא העיסה כשהיא כולה ביחד (שם). **תניא נמי הכי.** דלאו משום חמץ נקטיה אלא משום טירחא, דהא הכא לא תני פסח (שם).